

Antanas Purėnas

Lietuvos chemikas organikas, kultūros, visuomenės ir politikos veikėjas. Gimė 1881-02-16 Tatkonyse (Kupiškio apskritis). Mirė 1962-11-05 Kaune, palaidotas Petrašiūnų kapinėse.

Baigęs Liepojos gimnaziją 1902 m. įstojo į Tartu universitetą. Dalyvavo Rusijos 1905–1907 m. revoliucijoje, už tai buvo persekiojamas policijos. 1910 m. baigė Sankt Peterburgo universiteto Fizikos-matematikos fakulteto chemijos skyrių. 1910–1918 m. mokytojavo Nevos draugijos komercinėje mokykloje. Organizavo bendrojo lavinimo kursus lietuviams karo pabėgėliams, 1915–1917 m. buvo jų vedėjas. 1917 m. šiuos kursus pertvarkius į Lietuvių gimnaziją, iki 1918 m. buvo jos direktorius. 1916–1918 m. – Lietuvių draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpiti komiteto narys. 1918 m. su žmona grįžo į Lietuvą.

Nuo 1918 m. – Lietuvos socialdemokratų partijos narys, Lietuvos mokytojų profesinės sąjungos ir pedagogų draugijos „Naujoji mokykla“ narys. 1918 m. – LSDP VIII suvažiavimo dalyvis. 1925 m. LSDP XII suvažiavime išrinktas revizijos komisijos nariu. 1924–1930 m. – Socialdemokratų jaunimui remti fondo išdininkas. 1929 m. V Kultūros kongrese išrinktas tarybos nariu. A. Purėnas aktyviai reiškėsi Lietuvos socialdemokratų partijos spaudoje. Gynė darbininkų interesus, su Lietuvos socialdemokratų partijos frakcijos kolegomis teikė valdžios institucijoms interpeliacijas.

1920 m. gegužės 15 d. – spalio 13 d. – Steigiamojo Seimo atstovas. Priklausė LSDP frakcijai, Švietimo komisijos pirmininkas, 1920 m. spalio 13 d. iš Seimo pasitraukė savo noru.

1919–1921 m. – Rokiškio gimnazijos direktorius. 1921–1922 m. dėstė organinę chemiją Aukštuosiuose kursuose, 1922–1950 m. – Lietuvos universitete (nuo 1930 m. Vytauto Didžiojo

universitetas); 1927–1928 m. – Senato ir Tarybos sekretorius, nuo 1939 m. – prorektorius, 1940–1941 m. ir 1944–1946 m. – rektorius.

1941 m. patvirtinamas įsteigtos Lietuvos TSR Mokslų akademijos tikroju nariu, išrenkamas Lietuvos TSR Mokslų akademijos Viceprezidentu. 1941 m. liepos mėn. gestapo buvo suimtas, vėliau paleistas. Per Antrąjį pasaulinį karą ir po jo rūpinosi lietuvių mokslininkų tremtinių gražinimu į Lietuvą, buvo sekamas Vidaus reikalų liaudies komisariato. NKVD vertintas kaip nepatikimas asmuo, rėmęs ir globojęs grįžtančius tremtinius.

1922 m. A. Purėno iniciatyva Lietuvos universitete įkurta Organinės chemijos katedra (1956–1962 m. Organinės chemijos ir technologijos katedra), 1947–1962 m. buvo šios katedros vedėjas, profesorius (1944). Tvarkė lietuviškąją organinės chemijos terminiją, redagavo chemijos leidinius ir Vytauto Didžiojo universiteto Matematikos ir gamtos fakulteto mokslo darbus, „VDU žinias“, su kitais leido žurnalą „Mokykla ir visuomenė“. Bendradarbiavo „Lietuvių laikraštyje“, „Naujojoje gadynėje“, „Vilniaus žiniose“, „Kosmose“, „Lietuviškojoje enciklopedijoje“. Svarbiausia mokslinės veiklos sritis – organiniai junginiai. Vadovavo biologiškai aktyvių junginių sintezės tyrimams, organizavo vietinių augalinės ir gyvūninės kilmės medžiagų tyrimo darbus. Profesoriumi vadovaujant susintetinta keletas naujų junginių, aktyviai veikiančių vėžį, vidurių šiltinę, auksinį stafilokoką ir kitas bakterijas, įdiegtas priešvėžinis preparatas „Lonin-4“. Išvertė į lietuvių kalbą A. F. Hollemano organinės chemijos vadovėlį (1925), kuriame padėjo organinės chemijos lietuviškosios terminijos pagrindus.

1945 m. jam suteiktas Lietuvos TSR nusipelnusio mokslo veikėjo garbės vardas.

Parengė

LMA Organizacinio skyriaus vyriausioji specialistė
Valerija Paškauskienė

Naudoti šaltiniai:

LMA archyvas, asmens byla.

Baltrušis, Romualdas. Profesorius Antanas Purėnas: chemikas. Kaunas: Technologija, 2008.

Nuotrauka iš <https://muziejus.ktu.edu/ktu-istorija/>